

ПРОЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ*М.В. Гриньова, І.А. Шарка
Полтава, Україна*

У процесі реалізації тренінгових програм створюються найкращі умови для задоволення потреб майбутніх учителів у спілкуванні, у самовираженні, у пізнанні світу, себе в ньому та сенсу життя в цілому. Завдяки рефлексії виникає можливість створення виключно значущої ситуації для їх самотворення, коли майбутній учитель стає здатним до глибинного занурення у себе, до вияву себе нового, до пізнання своєї суті.

Тренінг – це висока активність, яка трансформується в бажання всіх висловлюватись, захоплення результатом власної та групової діяльності, переживання від результату своєї праці та співпраці. Це результат сприймання себе як особистості, що є результатом формування позитивної «Я – концепції» у кожного майбутнього вчителя [4].

Тренінг сприяє створенню ситуації співучасті у створенні творчих задумів у процесі прийняття рішень. У ході спільної діяльності відбувається збагачення смислами буття, розширюється спектр особистості співвідносити свою мету й дію з метою й діями інших, здатність мобілізувати свої зусилля не лише в бажаному, а й у потрібному напрямі. Основою діяльності в тренінговій групі, є комплекс «Я – інші», до складу якого входить: ставлення вчителя до самого себе, його ставлення до інших. Тренінгові програми сприяють створенню в майбутнього вчителя своєрідного поля морального зв'язку з ситуацією, в якій він діє, та з партнером, якому себе репрезентує [1,3].

У процесі спільної діяльності вчителі проникають як у свій власний духовний світ, так і у світ інших, допомагаючи один одному формувати здоровий моральний світогляд на основі єдиних моральних переконань.

Тренінг – це шлях до взаємозбагачення, заохочення майбутніх вчителів до відкритості, співпраці, удосконалення, можливість критично осмислити свій власний досвід. Він активізує процес зростання виховуючої ініціативи, який проявляється у висуненні і постановці виховних завдань, розширюючи рамки особистісного цілепокладання [5].

Механізми тренінгу роблять його важливим інструментом, який сприяє розвитку ініціативи і самодіяльності, створенню атмосфери свободи, творчого розквічення та умови для саморозвитку, формуванню у майбутніх вчителів прагнення вдосконалити самих себе [2].

Тренінгові форми навчання максимально створюють можливість для життєвого самовизначення молодих вчителів, що означає розкриття перед ними світу людських взаємин у всій їх складності й суперечливості, вичленення тих моделей взаємодії між людьми, котрі можуть вести до успіху.

Література

1. Войцехова А.І. Виховуємо лідерів. Програма спецкурсу «Розвиток комунікативних та організаторських здібностей» [Текст] / А. І. Войцехова // Психологічна газета. – 2006. – №15. – С.3-6.
2. Денисова О. Як стати лідером (тренінговий модуль) / О. Денисова, Г. Ковганич // Завуч. – 2006. – №22. – С. 30-41.
3. Кравченко Л. Формування лідерських та організаторських якостей студентів як майбутніх менеджерів освіти / Л. Кравченко // Імідж сучасного педагога. – 2007. – №7-8. – С. 57-62.
4. Седова Н. Феномен лідерства як результат внутрішньогрупового розвитку студентського осередку/ Н. Седова // Імідж сучасного педагога. – 2007. – №9-10. – с. 81-90.
5. Ягоднікова В.В. Виховання лідера / В. В. Ягоднікова // Виховна робота в школі. – 2009. – №10. – с. 2-36.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА В СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ*Н.Б. Грицай
Рівне, Україна*

Сучасній вітчизняній освіті потрібен учитель, який би не механічно відтворював певні методичні догми, а вносив би у навчально-виховний процес новизну, оригінальність та творчість. Недаремно однією з найважливіших функцій методичної діяльності вчителя є дослідницька. Учитель-дослідник знає, якими методами краще подати навчальний матеріал у різних класах, які завдання поставити учням, які використати засоби активізації пізнавальної діяльності школярів, як підвищити їхні пізнавальні інтереси, розвинути самостійність і креативність. Тому серед методичних компетенцій педагогів окремо виділяють дослідницьку, яка передбачає постановку і вирішення методичної проблеми, володіння методами науково-методичного дослідження, активну участь в експериментальній роботі щодо підвищення ефективності навчального процесу.

У вищому навчальному закладі система методичної підготовки майбутніх учителів біології охоплює теоретичний курс методики викладання предмета, практичні та лабораторні заняття, самостійну роботу, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, курсових та кваліфікаційних робіт,

педагогічну практику, спецкурси методичного спрямування і науково-дослідницьку роботу студентів (НДРС). Саме завдяки НДРС студенти набувають дослідницьких умінь і в подальшому можуть працювати не лише як учителі-практики, а і як учителі-методисти. Крім того, науково-дослідна робота є першою ланкою у формуванні майбутнього науковця в галузі методики викладання.

Проблему організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів вивчали В. Андреев, С. Архангельський, А. Братковський, Т. Голуб, П. Горкуненко, Г. Кловак, Ю. Кулюткін, О. Микитюк, О. Набока, Н. Рогальська, В. Сокирська, Є. Спіцин, Я. Олійник, Т. Федірчик, Д. Цхакай, Д. Харизова, В. Шевченко, Р. Шишка та ін.

Науково-дослідну роботу як складову методичної підготовки вчителя розглядали Н. Верещагіна, М. Криловець, Л. Орлова, О. Таможня, В. Шарко.

Огляд наукових праць дає підстави стверджувати про наявність низки досліджень щодо різних аспектів методичної підготовки майбутніх учителів біології (Н. Міщук, І. Мороз, А. Степанюк, Д. Трайтак, О. Цуруль, В. Шульдик), проте недостатньо вивченими є питання науково-дослідної роботи студентів з методики навчання біології.

Мета статті: визначити сутність науково-дослідної роботи студентів, розкрити її форми та види у системі методичної підготовки майбутніх учителів біології у вищому навчальному закладі.

Науково-дослідна робота студентів є важливою ланкою методичної підготовки майбутніх учителів біології.

У результаті теоретичного аналізу наукових джерел встановлено, що в педагогічній літературі немає єдиних підходів до тлумачення поняття «науково-дослідна робота». До того ж вчені вживають й інші терміни: «науково-дослідницька робота», «наукова робота», «науково-дослідна діяльність» тощо.

Науково-дослідна робота має бути спрямована на розвиток у майбутніх учителів нахилів до пошукової діяльності, творчих здібностей і дослідницьких компетенцій.

Методист-біолог Л. Орлова визначає дослідницьку роботу студентів як керований процес, що полягає у спільній діяльності викладача і студента, спрямований на формування у студента дослідницьких умінь, де викладачеві відводиться коригуюча і контролююча функції [3, с. 247].

Н. Зеленко розглядає науково-дослідну роботу як вид самостійної роботи студентів. Так, дослідниця зазначає, що самостійна робота поділяється на три види: наукову (підготовка доповідей, курсова і дипломна робота, підготовка публікацій, робота в методичних гуртках, науково-студентських та наукових лабораторіях, педагогічних клубах), навчальну (аналіз лекції, підготовка до семінару, до лабораторних робіт) і громадську (робота у ВНЗ, громадських та спортивних організаціях) [1, с. 79].

Учений М. Криловець, спираючись на низку досліджень, стверджує, що традиційною залишається система студентської науково-дослідної роботи з таких напрямів:

- навчально-дослідницька робота (вивчення курсів психолого-педагогічних та фахових дисциплін; виконання курсових, бакалаврських, дипломних, магістерських робіт; виконання дослідницьких завдань під час навчальної та виробничої практик);
- науково-дослідницька робота, що виконується у позанавчальний час (робота в наукових гуртках; участь у наукових конференціях, семінарах; співробітництво у виконанні робіт із держбюджетної тематики; публікації в наукових виданнях, збірниках праць);
- організаційно-масові заходи (предметні олімпіади, огляди, конкурси наукових робіт тощо) [2, с. 104].

О. Таможня зазначає, що науково-дослідницька діяльність передбачає часткові дії (застосування методів порівняння, абстрагування, узагальнення, групування, класифікації, конкретизації, систематизації, формулювання правил і понять, суджень, гіпотез, побудова доказів, прогнозування дій) та комплексні дії (розв'язання методичної проблеми, аналіз програми, підручника та навчально-методичного комплексу, робота з науковою літературою, підготовка наукового повідомлення, доповіді, участь у дискусії, узагальнення педагогічного досвіду і т.д.) [4, с. 173].

У контексті пропонованого дослідження науково-дослідною роботою будемо вважати діяльність студентів під керівництвом викладача, яка полягає у використанні методів наукового пізнання для розв'язання професійних завдань, удосконалення навчально-виховного процесу з біології у загальноосвітніх навчальних закладах.

До видів НДРС у системі методичної підготовки майбутніх учителів біології відносимо виконання курсових, бакалаврських та магістерських робіт з методики навчання біології, написання статей і тез, проведення наукових досліджень під час педагогічної практики, участь у науково-практичних конференціях, конкурсах наукових робіт, роботу в наукових гуртках, проблемних групах, студентському науковому товаристві.

Важливе місце в НДРС займає педагогічна практика, яка створює умови для розвитку професійних якостей, дослідницьких умінь, вияву індивідуального методичного стилю майбутніх педагогів. У ході педагогічної практики студенти засвоюють емпіричні методи наукових досліджень (анкетування, спостереження, тестування та ін.), ґрунтовно вивчають одну із проблем методики

викладання біології (методичне міні-дослідження), виконують експериментальну частину курсової, бакалаврської чи магістерської роботи. Цікавим є проведення групового методичного міні-дослідження з актуальної проблеми методики навчання біології, тема якого визначається або науковими інтересами кафедри (керівника), або науковою проблемою, над якою працює колектив школи.

Виконання курсової роботи з методики навчання біології передбачає насамперед теоретичний аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури з проблеми дослідження, а потім – вивчення досвіду роботи школи під час проходження педагогічної практики та проведення експерименту. Майбутні вчителі використовують цілий комплекс методів педагогічного дослідження: спостереження, бесіди, опитування, анкетування учнів, вивчення шкільної документації, тестування, аналіз, узагальнення досвіду, експеримент та ін.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної методики навчання біології актуальними вважаємо такі теми курсових робіт (класи за вибором): «Методика використання мультимедійних засобів навчання на уроках біології», «Інтерактивні методи навчання на уроках біології», «Організація групової роботи на уроках біології», «Методика проведення нетрадиційних уроків біології», «Статеве виховання учнів на уроках біології», «Методика проведення лабораторних досліджень на уроках біології», «Методика проведення факультативних занять з біології», «Формування навичок здорового способу життя у позакласній роботі з біології», «Методика проведення експерименту на уроках біології» та ін.

Курсові роботи можуть бути присвячені темі майбутньої випускної кваліфікаційної роботи. Випускні кваліфікаційні роботи містять в собі елементи наукового пошуку, починаючи з обґрунтування актуальності обраної проблеми, постановки мети, завдань і гіпотези та закінчуючи узагальненнями та висновками. Обов'язковою умовою виконання таких робіт є перевірка висловлених положень під час педагогічної практики, потім виступ на підсумковій конференції з педпрактики з доповіддю.

Особливою формою НДРС вважаємо захист наукових проєктів. Наприклад, з методики навчання біології можна запропонувати такі теми проєктів: „Навчання біології у профільній школі”, „Використання міжпредметних зв'язків на уроках біології”, „Розвиток критичного мислення школярів на уроках біології”, „Інноваційні технології навчання на уроках біології”, „Комп'ютер як засіб навчання біології” та ін.

Позитивною у науково-методичному становленні майбутнього вчителя біології є участь в роботі наукових гуртків методичного спрямування, проблемних груп, студентського наукового товариства.

Погоджуємося з М. Криловцем у тому, що студенти, працюючи декілька років над однією темою, проходять увесь шлях науково-методичного дослідження – від визначення його мети до експериментальної перевірки ефективності розробленої системи навчання. У цьому випадку дослідницька робота студентів, що виконується в позанавчальний час, виходить спочатку на курсову, а потім на дипломну роботу [2, с. 272].

Формуванню дослідницьких компетенцій майбутніх учителів біології сприяє також участь студентів у науково-методичних конференціях, наукових семінарах, конкурсах наукових робіт, публікаціях спільно з викладачами, під керівництвом яких вони виконують наукові дослідження.

Отже, науково-дослідна робота майбутніх учителів біології має велике значення у їхній методичній підготовці, сприяючи формування дослідницької компетенції студентів, розвитку в них креативності та творчих здібностей, виробленню індивідуального методичного стилю.

Література

1. Зеленко Н. В. Взаимосвязь проектирования и самопроектирования методических компетенций в системе общетехнической и методической подготовки учителя технологи : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02, 13.00.08 / Зеленко Наталия Васильевна. – Астрахань, 2006. – 406 с.
2. Криловець М. Г. Система методичної підготовки майбутніх учителів географії : дис... доктора пед. наук: 13.00.02 / Криловець Микола Григорович. – К., 2009 – 482 с.
3. Орлова Л. Н. Система методической подготовки учителей биологии в педагогическом вузе : дисс. доктора пед. наук : 13.00.02 / Орлова Людмила Николаевна. – Омск, 2005. – 382 с.
4. Таможня Е. А. Система методической подготовки учителя географии в педагогическом вузе в условиях модернизации образования : дис. доктора пед. наук : 13.00.02 / Таможня Елена Александровна. – М., 2010. – 490 с.

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

*О.О. Говтвяниця, Н.О. Гуріненко
Полтава, Україна*

Інноваційні процеси в освіті виникали в різні історичні періоди і визначали її розвиток. Термінологічний аналіз інноваційної діяльності учителя доводить, що поняття «інноваційні процеси», «інноватика» з'явилися у педагогічній науці відносно недавно, їх поява обумовлена розширенням міжнародного співробітництва в галузі педагогіки. Оскільки вітчизняні педагогічні поняття